

Förvånande resultat i Tammerfors

Krigsbarnsdagarna i Tammerfors 5-7 september fick stor upplutning med över 200 deltagare i det vackra Tampere-talo.

Stort intresse väckte fredagens seminarier där några forskare delgav oss de senaste rönen i krigsbarnsforskningen.

Något förvånande var de motstridiga resultat som redovisades om krigsbarnens hälsoläge jämfört med andra grupper.

Inramningen var, som vanligt i Finland, pampig, och stämningen glad och positiv.

Kanske var detta sista gången med ett så stort krigsbarnsevenemang?

En K-märkt kvartett: Brödraparen Erkki och Toivo Kokko samt Pentti och Arvo Käppi hjälpte till att leda festdeltagarna i nationalsångerna. Det unika uruppförandet ägde rum i Tampere-talo 7 september 2008. Foto: Kai Rosnell

Sidan 12

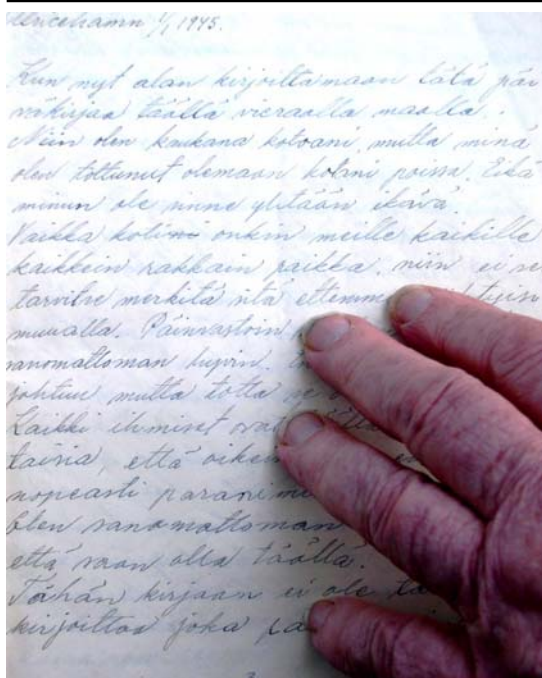

Foto: Tapani Rossi

Sjuka barn räddades

Tusentals sjuka finska barn räddades till ett drägligt liv tack vare den svenska sjukvården under kriget. Svårt sjuka barn som inte kunde få adekvat vård i Finland sändes till Sverige, långt efter det att kriget tagit slut.

Eira Kuni kom i september 1945, ett år efter krigsslutet, och reste hem några år senare. Nu är hon bosatt i Herrljunga och minns sina gamla kamrater från sjukhusen. Hon har lyckats spåra många av sina forna medpatienter och sköterskor och byggt upp ett nätverk av kontakter.

I hennes kontaktnät ingår också **Yrjö Makkonen** som kom till Sverige som tonåring för att få vård för sin tuberkulos.

Under sin vistelse i Ulricehamn och Borås skrev han hela tiden dagbok. Nu har han lagt sista handen vid den (bilden till vänster), och den har utkommit på både finska och svenska i samma volym, *I Moder Sveas vård*.

Sidorna 4-7.

Organisationsnummer: 878001-7862

Från redaktionen

Årets sista nummer av tidningen ägnas till stor del åt de sjuka barnen som sändes från Finland till Sverige. Orsaken var att Finland inte kunde erbjuda dem adekvat behandling.

Hur många barn som på detta sätt räddades till livet vet ingen. Men **Tapani Rossi** har ägnat oändlig möda åt att kartlägga de barnhem och institutioner som tog sig an dessa barn.

Bland dessa finns många rörande och dramatiska öden. Vi berättar om **Eira Kuni** som med humor, en positiv livssyn och ett sällsynt mått av finsk sisu klarat alla svårigheter.

Vi berättar också om mångsysslaren, tusenkonstnären **Yrjö Makkonen** som skrev dagbok under sin långa tid i sjuk-sängen.

Men berättelsen om **Hilda Mäkimartti** visar att alla sjuka barn inte fick vård i Sverige. Hon tvingades arbeta i stället.

Så berättar vi om en kvinna som skickade sina barn till Sverige för "fosterlandet behövde henne". Hon arbetade först som sjuksköterska och tog hand om sårade soldater, senare blev hon "krigsbarnens tant **Vesta**" och organiserade mängder av sjuktransporter av finska barn till Sverige.

Krigsbarnsdagarna i Tammerfors gav oss nya insikter, bland annat om ortsdentitetens betydelse, att man har något ställe som man betraktar som sin hemvist. Alltför många av oss lider av "ortlöshet".

Intressant var också att höra hur olika resultat forskarna kan komma fram till när det gäller krigsbarnens hälsotillstånd. Vi ska försöka reda ut vad diskrepansen beror på och hoppas återkomma till detta ämne.

Vid sådana här tillfällen får man ofta stifta nya bekantskaper, som **Aino Paasonen**, numera bosatt i USA. Hennes far var ansvarig för den finska signalspaningen och hjälpte senare **Mannerheim** att skriva sina minnen. Denne **Alarik Paasonen** är värd en egen berättelse.

Jag träffade också många gamla bekanta, t ex **Anders Walkama** från Vasa. Hans syn är nu så försvagad att han knappt känner igen sina gamla vänner, och det verkade vara så att hans gamla vänner inte kände igen honom heller.

Han lovade komma till nästa års Riksmöte i Stockholm, en sista gång.

Kai Rosnell, chefredaktör
kai.rosnell@comhem.se

Detta nummer av MedlemsNytt är tryckt hos
Knivsta Tryckeri AB, Knivsta, i december 2008.

I detta nummer: sidan

Från redaktionen	2
Ordföranden har ordet	3
Om medborgarskapslagen	3
Eira Kunis nätverk	4-5
Mångsysslaren Yrjö Makkonen	6-7
Krigsbarnens tant Vesta	8-9
Hilda hamnade ur askan i elden	10-11
Evenemanget i Tammerfors	12
Teaterpjäs återuppstår	13
Tapani Rossis bok	13
Återvändarträff i Hofors	14
Ett loppisfynd	14
In memoriam	14
Adopterades berättelser efterlyses	15
På gång i lokalföreningarna	15
Riksmötet 2009	15
Över mörka vatten	16

Utgivning

Nästa nummer av MedlemsNytt utkommer i början av mars 2009, deadline 16 februari. Därefter början av juni, september och december.

Direktanslutna till RFK

Medlemsavgiften för direktanslutning till RFK är 150 kr. per år. Tidningen ingår i priset.

Prenumeration

Årsprenumeration SEK 100:-- (för icke-medlemmar) till RFK:s pg 424 54 97 - 5.

I Finland (och övriga världen) 14 Euro till Kai Rosnell, bankkonto (Porin Osuuspankki) 570081 476 212, eller RFK:s konto ovan. **Glöm inte ange namn, adress och vad betalningen avser.**

Redaktionen för MedlemsNytt:

Matts Imhagen, ansvarig utgivare, Lundmansg. 11 B,
761 45 Norrtälje. Tel: 0176-12029.

E-post: *matts_imhagen@hotmail.com*

Kai Rosnell, chefredaktör (redigering, layout),
Kölängsv. 10, 741 42 Knivsta. Tel: 018-380009.

E-post: *kai.rosnell@comhem.se*

Doris (Gui) Emanuelsson, Bergdalen 2, 172 79 Sundbyberg. Tel 08-7333187. E-post: *gui.sture@comhem.se*

Irja Olsson, Näckrosstigen 7, 806 49 Gävle. Tel 026-167678. E-post: *irja.olsson.gle@telia.com*

Tapani Rossi, Frejgatan 3 D, 243 34 Höör.

Tel: 0413-24236. E-post: *tapani@rossi.se*

Riksförbundets hemsida: www.krigsbarn.se

— Ordföranden har ordet: —

Norrtälje, november 2008.

Landat med **Christer Fuglesang** och Discovery. Det känns nästan så efter att jag läst Fuglesangs bok, ”13 dygn i rymden efter 14 år på jorden”.

Christer skriver medryckande, ”jag var med” och njöt av hans beskrivning från planering, start, i rymden och åter på jorden. Tänk att få göra en sådan färd, vilket lyft. Det blev många varv runt jorden med varvtid på 90 minuter och med en fart av 29,7 km/sek.

Från rymden ses inga gränser på vår vackra jord. De politiska gränserna är satta av människan men påverkar mänskligheten, något som vi finska krigsbarn känt av.

Många av oss krigsbarn har landat i vår nya verklighet, men inte alla. Här har våra krigsbarnsföreningar i Sverige, Finland och Danmark varit till stor nytta.

Men hur går vi vidare, har våra föreningar någon framtid? Så länge det finns liv finns det en framtid, men vår tid är inte evig. Hur har vi påverkat våra barn, barnbarn. Föreningarna är till även för de våra. Kan de ha glädje och nytta av att vara med, och hur? Vår historia bör gå vidare till våra efterkommande, förr eller senare kommer funderingarna om ”vem är jag”, ”varför är jag här”, ”vad hände med de gamla” – oss.

Ostkustens förening lades ner i början av året i brist på villiga att åta sig föreningsarbete. Inslag av yngre krafter ger idéer och föreningarna blir vitalare.

Vid de senaste riksmötena deltog krigsbarns barn aktivt. Vid Mellansveriges möte i Adolfsberg, Örebro, deltog krigsbarns barn och kom med bra idéer. Hur väcker vi intresse hos

de yngre, intressen som vi äldre också accepterar?

Vi har många barn och barnbarn med intressanta erfarenheter som är idrottare, konstnärer, musiker m.m. som förnyar våra möten, kan bli tips och sporre för andra.

Nästa års riksmöte bör bli riktigt intressant om vi får med mer ungdomligt inslag. Vi har många duktiga medlemmar.

I höstas gick dokumentärfilmen ”Bedragaren”. Vår sydsvenska medlem, **Marjatta Titoff**, pensionerad kriminalinspektör i Malmö, var med och avslöjade den internationella storsvindlaren, falske ärkebiskopen **Macdulio Roy**. Jag hoppas att du såg filmen, den var sevärd. (Jag såg den två gånger.)

Nästa år blir speciellt, Märkesåret 1809, både i Sverige och Finland. Under 2009 uppmärksammas att det gått 200 år sedan svenska riket förlorade sin östra rikshalva, Finland. Märkesåret öppnas officiellt i Sverige den 15 januari 2009 i riksdagen i närvaro av Sveriges kung och Finlands president. Närmare info www.markesaret.se och www.1809info.net

Vår gemensamma svensk-finska historia berör oss finska krigsbarn i dubbel bemärkelse så låt oss enskilt och via våra föreningar ta del i utbytet som även kommer att uppmärksammas av Föreningen Norden: www.norden.se

Jag önskar dig en riktigt God Jul och ett Gott Nytt År i framtidens tecken!

Hatta

Senaste nytt om medborgarskapslagen

Otåligheten växer bland alla de krigsbarn som sökt att få tillbaka sitt finska medborgarskap. De har inte hört ett knyst från finska myndigheter, trots att ansökningstiden gick ut 1 juni i år.

Förklaringen är att myndigheterna uppenbarligen blev överraskade av den väldiga anhopningen av ansökningar.

– Under januari-maj kom det in cirka 10 000 ansökningar, eller lika många som under de fyra och ett halvt år som möjligheten funnits, uppger **Kati Korsman** på Migrationsverket i Finland.

Bland ansökningarna fanns 380 krigsbarn. Det är ändå avsevärt färre än vad vi inom krigsbarnsorganisationerna väntat. Vi trodde på en betydligt högre siffra, framför allt efter det att det blev gratis för oss att återfå medborgarskapet.

Anhopningen gör att behandlingen har dröjt.

– Alla ansökningar kommer att be-

handlas under året 2009, skriver Kati Korsman i ett mejl 24 november.

Översyn

Medborgarskapslagen i Finland håller på att ses över, arbetet har kommit i gång.

Inrikesministeriet ”initierade” översynen den 15 oktober.

– Direktiven har som mål att förkorta den vistelsetid i Finland som krävs för medborgarskap i landet, uppger överinspektör **Sonja Hämmäläinen** på Inrikesministeriet.

Vidare skall det bli lättare för studerande i Finland att få medborgarskap.

– Samtidigt ska det också undersökas om det finns skäl att föreskriva om ett permanent förfarande för återförvärv av medborgarskap för personer som med stöd av den tidigare medborgarskapslagstiftningen förlorat sitt medborgarskap, skrev överinspektör **Henri Helo** i ett mejl 28 augusti.

I klartext innebär det att man ska undersöka om bestämmelserna i undantagslagen kan permanentas, så att tidigare finska medborgare kan återfå medborgarskapet genom en enkel anmälan. Och för krigsbarnen borde det innebära att detta sker utan avgift.

Vi har också påpekat för inrikesministeriet att avgiftsbefrielse också borde komma sådana personer till del som skickats bort från Finland till utlandet och adopterats där. Det finns en hel del sådana också i Sverige, även om det efter 1976 inte skickats några barn utomlands från Finland för adoption.

Eftersom det inte finns något vetligt argument mot bestämmelserna i undantagslagen finns det stora utsikter att de blir permanenta.

Utredningens förslag läggs fram för riksdagen hösten 2009. Så en ny lag kan inte träda i kraft förrän tidigast 2010.

Kai Rosnell

Eira har skapat ett kontaktnät

Eira Kuni var ett av de barn som tidigt i livet drabbades av skelett-tuberkulos.

När hon en gång vid fyra-fem års åldern lekte med en kamrat råkade hon ut för en olycka. Kamraten skulle flytta på en kaninbur, men den var för tung och han orkade inte hålla den. Buren föll över Eiras vänsterknä.

Det gjorde ont, men först sa Eira ingenting hemma om olyckan. När smärtorna blev för stora och Eira knappt kunde gå blev det naturligtvis läkarundersökningar.

Det visade sig att det var tuberkulos i vänster knäled. Man upptäckte snart att även höger höft angripits, eventuellt också ryggkotpelaren.

När hon efter flera behandlingar kom till den berömda barnläkaren **Arvo Ylppö** förstod han snart att man i Finland inte hade resurser att adekvat behandla Eira, så han rekommenderade vård i Sverige hos kollegan **Arvid Wallgren** i Göteborg.

Till Sverige

Eira kom till Sverige den 9 september 1945 (resan organiserades av **Vesta Stenius**, se sid 8-9). I Stockholm hamnade hon några dagar på **Isoleringsanstalten** innan hon skickades till Göteborg. Hon blev inlagd på **Ågrenska konvalescenthemmet**, som organiserats för ca 50 finska barn.

Därifrån blev Eira åtskilliga gånger skickad till Wallgrens barnsjukhus. Där blev det undersökningar, sträckbehandlingar med tyngder, gipsning av höft och ben i olika omgångar.

Eira med syster Helga på solaltanen på Ågrenska konvalescenthemmet.

Eira Kuni har god ordning på sin omfattande korrespondens med kamrater och personal från barnsjukhuset i Ulricehamn.

De relativt korta perioderna på Barnsjukhuset var någorlunda acceptabla, men tillvaron på Ågrenska blev hemsk. Att hon tydligt visade vad hon tyckte och kände ledde stundtals till konflikter med personalen. Hon tyckte inte att fisk var gott men det serverades mycket ofta. När hon riktigt tröttnat på fisk matvägrade hon, men då började de hårda tagen.

Tvångsmatning!

Att tvingas äta den för Eira oaptitliga fisken ledde till att maten kom upp igen. Nu blev det en riktig maktkamp, som innebar att man tvingade Eira att äta den uppkastade maten. (Man tror knappt sina öron när Eira berättar om detta.)

Hur länge övergreppen pågick minns Eira inte, men de upphörde i varje fall plötsligt efter att man tvingat i henne blåbärssoppa som kom tillbaka som en kaskad över en nymålad vägg.

Påtvingad anorexi

Tvångsmatningen innebar att Eira fick riktiga ångestladdade åtstörningar, som närmast kan definieras som påtvingad anorexi. I sitt undernärda tillstånd utvecklade hon också en över-

känslighet i huden. Det dröjde länge innan Eira kunde förmå sig att äta fisk och det sker inte ofta.

Visst fanns det också ljusa stunder på Ågrenska och även sköterskor som var snälla. Sedan tvångsmatningen upphört blev livet lite drägligare.

Ulricehamn

Efter drygt ett år på Ågrenska kom hon i november 1946 till ett barnsjukhus för finska barn i Ulricehamn. Det hade inrättats i det tomma stadshotellet. Här hade personalen en helt annan och betydligt mera empatisk inställning till barnen och inte minst var maten bättre. Sakta ebbade hennes anorexi ut, men överkänsligheten i huden kan än idag göra sig påmind.

Barnsjukhusets läkare var **Rolf Samuelson**. Han och hustrun **Margareta** var verkligen älskade av barnen som kallade dem "isä" och "äiti". Föreståndaren var den finska sjuksköterskan **Helena**.

Minnesvärd tid

Sängläge var det som gällde för Eira och många andra barn. Sträckbehandlingar och gipsning fortsatte. Skola organiserades för barn i skolåldern och det var här Eira lärde sig läsa.

Debattera mera!!!

forts på nästa sida

med kamraterna från sjukhuset

forts från föreg sida

Vardagen präglades av kamratlighet och Eira fick flera vänner. Tiden i Ulricehamn har under alla år varit kvar i Eiras minne och under senare tid har många relationer kunnat återupptas. Detta återkommer vi till.

Ny flyttning

Finlands krig tog slut och hemresorna påbörjades redan hösten 1944. Men sjuka barn hade man inte så bråttom att skicka hem. Det var inte förrän från och med 1.7. 1948 som statsbidraget för finska barns vård i Sverige reducerades och många av institutionerna fick stängas.

Det gällde också Barnsjukhuset i Ulricehamn. En del barn kunde resa hem till Finland medan andra omplacerades till andra sjukhus. Eira och ca 20 andra barn skickades till Isoleringsanstalten i Stockholm i juni 1948 tillsammans med en av de yngre sköterskorna.

Operationer

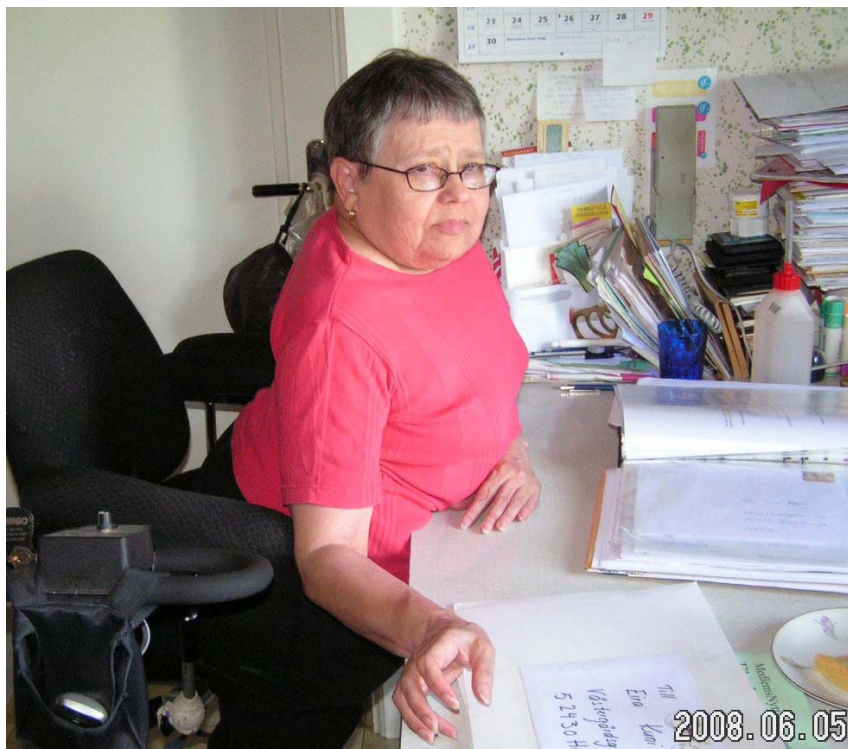
Efter några månader blev hon inlagd på **Sankt Görans sjukhus**, och där hände det som skulle förändra Eiras liv radikalt. Hon blev stelopererad i vänster knä och höger höft. Om operatio-

Eira klädd i sjuksköterskedräkt på Sankt Görans sjukhus i Stockholm..

nerna var nödvändiga eller inte kan ingen svara på, men de har gjorts och Eira har måst lära sig leva med sitt handikapp.

I maj 1949 kom hon hem till ett sjukhus i Finland och först ett år senare till föräldrarna. Upprepade gånger har hon fått lära sig gå med kryckor och hela tiden levde hon ett så normalt liv som möjligt med skola, kamrater mm.

Eira har en specialtillverkad rullstol så att hon kan sitta vid köksbordet och arbeta med sitt nätverk.

Herrljunga

1969 återvände Eira till Sverige tillsammans med en man som skulle bli pappa till dottern **Nina**. Efter några år i Göteborg flyttade familjen till Herrljunga.

Eiras sjukdom och operationerna har gjort henne starkt rörelsehindrad och hennes beroende av den speciellt utformade rollstolen har ökat med åren. Med ett skratt talar Eira om att hon är "nonfigurativ", eftersom kroppen inte är så symmetrisk längre. Humor och en positiv livsyn blandat med genuin sisu är för övrigt utmärkande karaktärsdrag hos Eira.

Med dottern Nina som personlig assistent klarar Eira det dagliga livet bra och hon har senaste åren sökt kontakt med några av vännerna från tiden i Ulricehamn.

Nätverket

Ett nätverk av barn och personal har växt fram. **Kai Rosnell** har hjälpt till med att skaffa kopior av barn- och personalförteckningar från Riksarkivet och telefonnummer och adresser i Finland.

Genom Eiras kunskap om barnen på Barnsjukhuset i Ulricehamn kunde hon svara på en efterlysning. Det var **Miina** som sökte kamraten **Inkeris** efternamn och bostadsort i decembernumret 2007 av krigsbarntidningen **Sotalapsi**.

Ett av barnen, **Yrjö Makkonen**, låg på Barnsjukhuset 1944-1945 innan Eira kom dit. Yrjö, som skrev dagbok om sin tid i Sverige, berättar med inlevelse om tiden på barnsjukhuset.

Doktor Samuelson och hans hustru finns inte längre, men deras tre döttrar har såväl Eira som Yrjö minnen av och i viss mån också kontakt med. Syster Helena som bor i Finland har Eira också haft kontakt med.

Räknar man med några barn till någon f.d. patient respektive anställd omfattar nätverket uppåt 20 personer, enbart med Ulricehamn som utgångspunkt. Därutöver underhåller Eira massor med andra kontakter.

Text: Tapani Rossi

Färiska bilder: Kai Rosnell

Gamla bilder: Eiras album.

Mångsysslaren Yrjö skrev dagbok

Yrjö Makkonen var en av de äldre pojkarna som kom till Ulricehamn i september 1944. Då var han redan 15 år gammal.

Yrjö hade tuberkulos i höger höft vilket var skälet till att han hamnade i Ulricehamn. Han började skriva dagbok från sin tid på Barnsjukhuset och fortsatte med det när han låg på Solhems sjukhus i Borås. Dit kom han någon gång i maj 1945.

Reservoarpennan

Yrjö har samlat sina dagboksanteckningar i såväl en finsk som en svensk version och gett ut dem i en bok, som heter **Svea mamman hoidossa** eller **IModer Sveas vård**.

Här berättar han om hur han med flyg och tåg reste från krigets buller till Moder Sveas lugna famn. Han berättar vidare att han inte kunde minnas roligare jul än den han haft här.

Han fick en innerlig önskan uppfylld med en julklapp som innehöll en riktig reservoarpenna. Det var med den han började skriva sin dagbok på nyårsdagen 1945.

Alla dessa kvinnor

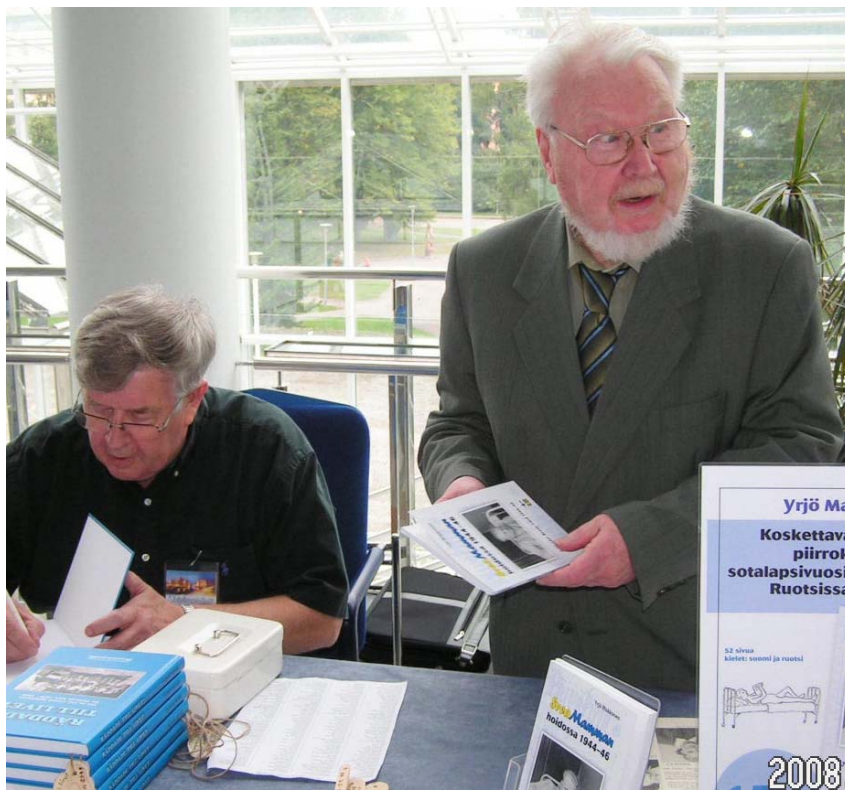
Att det var en tonårspojke som kommit till sjukhuset förstår man av hans beskrivningar av den kvinnliga personalen.

Lärarinnan **Vellamo Nilsen** lärde Yrjö en del svenska förutom att flera andra skolämnena hölls aktuella. Barnen ville att tant **Hilma** skulle vara den som vakade under tysta timmen. Alla tyckte om henne.

Ändå tyckte Yrjö lite mer om syster **Märta**, som pojkarna kallade **Emilia**, för att namnet var vackrare och bättre passade henne. Alla älskade Emilia.

Dagbksoriginalet från 1945-1946.

Yrjö Makkonen (t h) och Tapani Rossi signerar böcker i Tammerfors.

En annan favorit var syster **Anna** som var mera skämtsam. Hade hon varit lika vacker som Emilia skulle hon ha varit bäst. Yrjö avslöjar också en hemlig kärlek till det unga vackra biträdet **Ingrid**. Men den kärleken blev nog obesvarad.

Yrjö's hjärta var ungefär som hos **Mjölharens Irene**: *det klappade stundom för en men lika ofta för tre*.

Flickan i fönstret

Det hände att han genom fönstret såg en annan flicka i huset tvärs över gatan. När hon på morgonen drog upp rullgardinen vinkade hon till de finska barnen. Och visst fastnade Yrjö också för den flickan.

Han fick sedermera veta att hon hette **Ulla**. och lyckades brevväxla några gånger med henne när han kommit hem till Finland.

Solhem

Från Solhem i Borås försökte Yrjö upprätthålla

brevkontakt med Ingrid, men det var så och så med svarsfrekvensen. Å andra sidan så fanns där en **Doris**, som väckte Yrjö's intresse.

Där hände förstås mycket annat också. Att umgås med kompisar blev viktigt. På Solhem gjordes också två operationer som innebar att Yrjö's högra höft blev stel.

Han hade varit sängliggande länge men efter operationerna fick han börja gå med kryckor. Att utforska staden blev nu möjligt för den ständigt aktive unge mannen. Stora som små händelser antecknade han i dagboken.

Biogilektor

Väl hemma i Finland hämtade Yrjö snart in förlorade skolkunskaper och läste sedan biologi på universitetet i Helsingfors. Med sin magisterexamen blev han lektor på en gymnasieskola, där han undervisat i biologi och geografi.

Redan som ung blev Yrjö en skicklig tecknare. Hans bok är rikt illustrerad med egna teckningar. Åtskilliga rikt illustrerade små skrifter levererade Yrjö till sina elever. Och fortfarande kan han

forts på nästa sida →

från sjukhuset i Ulricehamn-Borås

forts från föreg sida

snabbt åstadkomma en teckning eller en tavla med något naturmotiv.

Mångsysslare

Under sin sjukhustid i Sverige byggde Yrjö själv en helt fungerande fiol, som bl.a. en läkare på Solhem spelade på. Yrjös bedrift blev uppmärksamrad i lokaltidningen. Fiolen försvann när föräldrahemmet såldes för länge sedan.

Arbeta i trä har Yrjö fortsatt med sedan dess. Åtskilliga svarvade, snidade eller konstruerade träalster har kommit ut från hans snickarbod. Senaste projektet är konstruktion av en vindturbin i trä som skall driva en elgenerator.

Musikintresset har han utvecklat. Han är en skicklig violinist i en folkmusikorkester hemma i Ruovesi – **Ruoveden Pelimannit**.

Dagboken

När jag genom Eira fick veta att Yrjö Makkonen skrivit dagbok från sin tid på svenska sjukhus insåg jag genast att detta var något alldeles unikt. Dagboken borde absolut publiceras.

Yrjö var inte svår att övertala. Omgående satte han i gång att skriva av sina anteckningar till datorn. På ett par veckor var han klar med ett manuskript, som han också fick översatt till svenska.

Det är uppenbart att när Yrjö arbetade med sin bok väcktes många minnen till liv. Flera av den kvinnliga personalen blev alldeles särskilt tydliga och Yrjö ville veta om och var de fanns.

Med Eira Kunis hjälp har Yrjö fått kontakt med **Ingrid, Inga-Lill** i Ulricehamn och **Märta (=Emilia)** i Tumba. Samt kännedom om andra barn.

Doris från Solhem har tyvärr inte hittats.

Flickan i fönstret funnen

Att leta efter Ulla var inte enkelt. Hon tillhörde ju inte personalen. Men när Yrjö kunde berätta att Ulla tog realexamen i Ulricehamn 1947 var det snart ordnat. En skolkatalog på Ulricehamns kommunarkiv avslöjade ett namn som tycktes stämma. Exomensår, adress och födelsedatum uteslöt andra alternativ. Inom loppet av några timmar hittades

Yrjö med sin fyrhjuliga rullator, eller är det en dubbel sparkcykel (?). Foto: Tapani Rossi

Ulla i Västra Frölunda.

Lika glad som Yrjö blev över kontakten, lika förvånad blev Ulla, som egentligen bara mindes att hon ibland vinkade till pojkarna på det finska barnsjukhuset. Brevväxlingen med pojken i fönstret bredvid mindes hon inte.

Men nu har kontakten återupptagits via telefon och Internet.

Hustru Eila

Hemma i Finland glömde Yrjö strax de svenska flickorna när han mötte den vackra **Eila**, som blev hans hustru 1953. Paret flyttade 1958 till Ruovesi i Finlands vackraste bygd (enligt Yrjö).

Där bor de ännu. Eila ler överseende åt Yrjös nästan pojkaktiga glädje över sina återvunna kontakter.

Tapani Rossi

Yrjö Makkonens följbrev till Dagboken

Jag skadade mitt ben som fyraåring, och där började en lång rad vistelser på olika sanatorier. Först över sex år i Nastola, sedan några år hemma, och slutligen i Sverige under slutet av krigstiden. Jag gick ännu första klassen av läroverket i ett halvt år. Skolan var Viborgs Samlyceum, som just hade inlett sin verksamhet. Jag hann gå i skolan med kryckor höstterminen 1943. Jag blev tillrådd att söka vård i Sverige som krigsbarn och jag lyckades också därmed.

Jag kom hem sensommaren 1946, fortsatte mina studier i Åbo som privatelev och skrev studenten våren 1952. Magisterexamen tog jag 1956 i Helsingfors och sedan hösten 1958 verkade jag som lektor i biologi i Ruovesi ända tills jag blev pensionerad.

Dagboken som jag påbörjade i Ulricehamn berättar ur en 15–17-årig pojkas synvinkel om förhållandena och känslorna under tiden i Sverige. Den kan ses om ett litet dokument om vad som skedde i världen, på sjukhuset och i ynglingens sinne. Också svenskarnas varma och hjälpsamma attityd gentemot oss patienter syns tydligt i dagboken från början till slut.

Jag hoppas att boken gör sitt för att understryka samarbetet mellan våra länder.

Yrjö Makkonen

Brita Stenius-Aarniala skriver om sin mor

Krigsbarnens tant Vesta

Krigsbarnsföreningen i St. Michelsnejden har just firat sin tioårsfest. Alla står och pratar, jag ser mig om lite blygt. Plötsligt står någon framför mig, en dam med glada ögon.

– I mitt stamkort står det ”Stenius”, säger hon. Är det någon släkting till dig?

Jag är alldeles oförberedd, frågan drabbar mig som en blix. Sorlet runt omkring blir avlägset, det finns bara vi två i salen.

– Det var min mamma.

Svaret blir en viskning. Min nya vän ser på mig och tar mig i famn. Vi gråter bägge två, dvs. jag snyftar och skälver och skäms, har svårt att behärska mig. Varför, det förstår bara ett krigsbarn. Sen talar vi länge med varandra och utbyter kontaktuppgifter.

Vad gjorde mamma?

Efter detta omtumlande men värmande möte har jag lärt mig att möta liknande kommentarer från andra krigsbarn som kopplar ihop namnet på stamkortet (registerkortet).

Det har blivit dags att ta redan på vad mamma egentligen gjorde under kriget. Jag tar fram ett gammalt häfte där jag antecknade mammas berättelser. Jag gräver i arkiv och får hjälp av **Kai Rosnell** med efterforskningar i Riksarkivet i Stockholm.

Vesta Edgren var 24 år när hon tog sjuksköterskeexamen i Helsingfors. Hon var uppvuxen i Saarijärvi i en sexbarnsfamilj, och en framträdande egenskap hos henne var sunt bondförnuft.

Inte överraskande valde hon att specialisera sig som operationssköterska, och som sådan stötte hon sedermera ihop med min far i Kirurgiska sjukhusets långa korridorer.

Fosterlandet kallar

När fortsättningskriget bröt ut var min bror fem år, jag själv två. En representant för Röda Korset kom utresande till sommarstugan i slutet av juni 1941 för att övertala mamma att börja jobba. Mamma tvekade och väjdade till det faktum att hon hade barn under tre år. Damen från RK spände ögonen i henne och sa:

– Fosterlandet behöver fru Stenius!

Fru Stenius packade sin väska, lämnade barnen i släktingars vård och åkte

för att sätta upp ett fält-sjukhus på Rakila gård nära Fredrikshamn. Sjukhuset, som senare flyttades till Ala-Urpala, var underbemannat och sårade soldater kom in i en stridström. I viken intill låg ett finskt kanonfartyg, som fienden anföll så häftigt, att hela sjukhuset tidvis evakuerades ned i ett djupt dike.

Översköterska

Vesta tjänstgjorde som översköterska vid II Kustartilleriet ända till slutet av 1942. Vår far jobbade som ögonläkare på olika krigssjukhus under vinter- och fortsättningskrigen.

Vi barn flyttades på hösten 1942 till S:t

Michel för att vara nära honom, och vid jultiden till Viborg, dit också mamma nu var kommenderad. Men det blev inte så mycket av familjelivet: lottorna fick ta hand om barnen.

Till Sverige

Våren 1942 blev det ny kommendering: pappa hamnade i Kuopio, mamma Vesta skickades till fältsjukhuset i Seivästö. I det läget bestämde våra föräldrar sig för att skicka oss till Sverige.

Det var 40 grader kallt när vi åkte från Viborg i mars. Vi hamnade på grund av olika smittosamma sjukdomar på sjukhus i Helsingfors och kom iväg till Sverige i maj 1942 med tåg via Haparanda.

Fältarbete

Vesta berättade sedermera för mig, att stegen hem från järnvägsstationen i Viborg var hennes livs tyngsta. Den känslan delade hon med tiotusentals andra mödrar. Men hon brukade ta sig igenom livets svårigheter med humor, och när hon berättade för oss om krigstiden blev det, paradoxalt nog, mest roliga historier.

En ung man som jobbade på fältsjukhuset försenade sig duktigt efter en

permission, och när han äntligen kom var han fortfarande ostadig på benen. Överläkaren skulle gå rond inom några minuter.

Vesta befann sig med den unge syndaren i sjuksalen, där hon försökte få honom arbetsför med koffeintabletter, då det välkända stövlandet hördes i korridoren.

Vesta stoppade ned pojken i en tom säng, drog upp filten över öronen och tillhöll honom att ligga tyst och stilla.

När överläkaren några ögonblick senare hunnit till den bädden frågade han:

– Jaha, vad har vid här då?

– Han har nyss kommit in, vi har inte hunnit undersöka honom ännu, han har visst feber, blev det svävande svaret.

– Jasså, har han hög feber?

– Han är mycket dålig, svarade sköterskan.

Ronden fortsatte till de övriga patienterna, som såg osedvanligt muntra ut. Vesta ansåg, att överläkaren mycket väl visste vad det var fråga om, men att han ville låta saken bero.

forts på nästa sida →

Hade svårt att tala om minnena

forts från föreg sida

En vacker sommardag stegade Vesta ut på en äng för att plocka blommor. Plötsligt hördes en förfärad röst vid åkerrenen:

– Fru Stenius! Stå still! Åkern är minnerad, vi kommer ut och hämtar er!

Vesta påstod att hon för denna eskapad belönades med tapperhetsmedalj.

”Följetanten”

I slutet av 1942 slutade Vestas kommandering vid Kustartilleriet och hon sändes av Röda Korset på olika uppdrag. Under våren 1943 följde hon en grupp sårade för eftervård i Göteborg. Den lilla båtens lastrum var fyllt till den sista provisoriska kojén. På hemvägen till Finland hann Vesta träffa sina barn under några timmar i Marielund norr om Uppsala.

På hösten samma år blev Vesta anställd på Barnförlyftningsbyrån. Hennes uppgift var att tillsammans med **Beat-Mari Borg** ansvara för transporten av sjuka barn till Sverige.

Enligt Vesta själv gjorde hon otaliga resor, men det är svårt att hitta exakta uppgifter i arkiven. Det finns omkring 140 listor på flygtransporter med olika datum, många med Vestas handstil eller namnteckning. Men det förblir oklart vilka sköterskor som personligen följde med på resorna.

Ständigt på resa

Ibland ringde mamma till oss från Stockholm. En gång fick vi prata med henne på morgonen, hon var just på väg tillbaka till Finland. Samma kväll ringde telefonen:

– Hej, nu är jag här igen...

Under dessa färder hade man vanligen jaktplanseskort – åtminstone en gång hotades barnplanet av eld från ett påpassligt fiendeplan.

Svåra väderförhållanden gjorde ibland flygresorna mardrömslika. Det kunde finnas tjugo-trettio barn i kabinen tillsammans med några vuxna. Vesta hörde till de lyckliga som aldrig blir åksjuka i något som helst färdmedel. Men därmed föll det också på hennes lott att ståda upp efter de andra.

Lugn i stormen

En gång långt senare flög mamma och jag till Oslo med ett mindre propellerplan. Vi överraskades av dåligt vä-

der; planet skakade och hoppade och sögs ned i luftgropar. Både passagerare och kabinpersonal klamrade sig fast i stolarna, många var vita om näsan.

Jag försökte i det längsta vara modig men tog sedan i panik tag om mammas arm. Hon tittade upp från sin deckare, sa något lugnande och fortsatte läsningen i allsköns ro.

Hyss i hårda tider

Flygplanen startade ofta från Hyvinge, dit både resenärer och nödvändig rekvisita åkte tåg. På återvägen lastades alla grejor på dragkärror för att förvaras på Barnförlyftningsbyrån.

En gång uppstod problem: ett tiotal små plåtpottor fick inte plats på hjälpkarlens kärra.

– Jag tog en potta på vart finger, berättade Vesta, men den sista fick jag sätta på huvudet.

Sålunda utstyrd gick hon med rak hållning och avmäta steg till Byrån några kvarter därifrån. Jag är övertygad om att hon gjorde en effektiv entré.

Ofta bestod dagen av kontorsarbete, bl.a. skrivande av långa listor. Så fort det var lite lugnare kröp de allvarliga tankarna fram: längtan, oron, bekymren.

Vestas specialitet var att hitta på olika spratt för att pigga upp stämningen. Hon kunde ringa upp sina arbetskamrater och spela allt från svar-tabörshaj till spåkäring.

En dag när Beat-Mari Borg svarade i telefon lät det:

– Här talar marskalk **Mannerheim**..

– Äh, Vesta, lägg av, jag känner igen din röst, sa Beat-Mari, något uttråkad, för hon hade annat att göra än att prata strunt i telefon. Det hördes en finkänslig harkling.

– Här talar marskalk Mannerheim, försökte rösten igen, men Beat-Mari sa:

– Sluta! och lade på.

Men telefonen ringde: –Här talar marskalk Mannerheim, mitt ärende gäller...

Nu insåg Beat-Mari att hon begått ett allvarligt misstag och fortsatte samtalet i stigande panik: – Förlåt herr marskalk, javisst herr marskalk.

Gentlemannen Mannerheim angav inte **Elsa Bruuns** underlydande. Däremot skämdes Beat-Mari och var arg. Vems fel var det att hon hamnat i denna genanta situation?

Men Vesta bara skrattade och försäkrade att hon **ALDRIG** ens kommit på idén att härma marskalken.

Anneli

Efter stilleståndet transporterades fortfarande sjuka barn till Sverige. Återfärden bestod för Vestas del i att ta hand om hemvändande barn från Stockholm till Helsingfors och Åbo.

En gång var flickan **Anneli** med på båten. Men vid framkomsten fanns det ingen som mötte henne, och det visade sig att man inte hade några uppgifter om Annelis familj.

Det finns ju många liknande exempel på förväxlingar och bristande organisation vid barntransporterna, även om allt för det mesta skedde i god ordning.

Vesta tog med sig flickan hem och ordnade med dagvården. Ingenting hördes från myndigheterna och veckorna gick. Mina föräldrar fäste sig vid flickan och hade redan beslutat sig för att försöka adoptera henne, då hennes familj plötsligt hittades i Helsingfors.

Vesta ledsagade Anneli med oro och saknad till rätt adress. Några veckor senare tog hon mod till sig och gick på överraskningsvisit. Där satt den lilla flickan i knät på sin pappa och såg nöjd ut. Vesta tog avsked med lättare hjärta.

De svåra minnena

Först på åttiotalet kunde jag tala med mamma om kriget och krigsbarnstiden. Som upptakter till dessa samtal kom två personer att fungera, **Annu Liikkanen** och **Pertti Kavén**. Annu kom till Helsingfors och intervjuade mamma och mig för boken *”Det får inte hända igen”*. Pertti intervjuade mamma flera gånger per telefon för sin bok *”70 000 små öden”*.

Enligt Pertti lät hon vid ett tillfälle undslippa sig att hon tyckte att hela barnförlyftningen var ett stort misstag. Att det var svårt för henne att tala om saken blev helt klart för mig under våra samtal.

I sjuttioårsåldern gick hon på gatan förbi en pratsam mansperson, som slängde efter henne en bedömning som sedermera blev ett bevingat uttryck i familjen:

– Rynkigt ansikte men ungdomliga steg!

Brita Stenius-Aarniala

Hilda hamnade ur askan i elden

Hilda Mäkimartti, bosatt i Kemi, visar stolt ett vackert inramat dopbevis (bilden intill) som intygar att hennes mor är född och döpt i Amerika, dit hennes föräldrar på skilda vägar reste i slutet av 1800-talet i hopp om bättre liv för sig själv och sina familjer.

Släktens historia visar att det inte växer någon mossa på rullande stenar. Hildas eget liv är ett bevis på livslångt sökande efter en trygg plats i livet.

Moderns släkt är bördig från Liedakkala vid Kemiälven, faderns familj **Nyy** kom ursprungligen från Sverige.

Hildas föräldrar återvände i början av 1900-talet från USA till släktgården Laitila. Den kunde inte försörja sju-barnsfamiljen och den övriga släkten. Tiderna var hårda och familjen var fattig.

Sjuk av maten

Redan som åttaåring skickades Hilda – trots att hon sedan födseln haft klaffel och var laktosintolerant – till en moster som behövde hjälp med ladugården och hushållet. Modern visste inte om dotterns handikapp och försökte spara risgryn för att koka gröt till Hilda. Hon blev allt sjukare av maten, och ingen förstod varför.

Hildas mor hade i Amerika lärt sig att odla och äta grönsaker och det var den dieten som höll Hilda vid liv så hon orkade göra allt arbete som krävdes av henne.

Långa dagar

Det blev långa dagar både före och efter skolan. Hon började i andra klass och roddes över till skolan på andra sidan älven. Vattenvägen var skrämmande då pojkar busade och höll på att välta båten.

Då isarna på våren började bli svaga fick barnen inte komma hem utan var tvungna att övernatta hos olika bekanta.

1939 började vinterkriget. Hilda minns hur läraren kom och talade om att kriget brutit ut och att man måste mörklägga husen.

Tyskarna kom

Sedan kom tyska alpjägare som inkvarterades på skolan i Liedakkala, och först då, efter nästan fyra år, fick 11-åriga Hilda äntligen komma hem. Laitila gård var överfylld av tio egna fa-

miljemedlemmar och sex flyktingar från Karelen. De låg på halmmadrasser som breddes på golvet inför natten. Så trots att byborna var tvungna att husera tyska soldater slapp Hildas familj dem.

Borde få vård

Som 13-åring blev Hilda undersökt av en läkare som konstaterade att hon var undernärd och borde skickas till Sverige för att få vård och vila. Sjuka barn hade skickats iväg redan tidigare och Hilda ville åka. Hon visste att i Sverige fick man vitaminer och rikligt med god mat, och hon skulle inte behöva arbeta.

Modern gav tillåtelse, men fadern stretade emot, ville inte släppa i väg sin dotter, men övertalades att säga ja. Hilda älskade sin far.

– Han hade tålmod med oss, tvättade vår sommarben och höll om oss, säger Hilda.

Ett löfte

I mars 1943 kom Hilda iväg tillsammans med en grannflicka.

– Hennes föräldrar krävde ett löfte av mig att jag skulle se efter henne och inte skiljas från henne. Jag lovade.

Här darrar Hildas röst.

– Jag kunde inte hålla mitt löfte. Vi var på någon stor skola och där skildes de större barnen från de yngre och skickades åt olika håll. Jag grät och höll i henne, men det hjälpte inte. De tog henne.

Rösten stockar sig när Hilda berättar att flickans föräldrar aldrig förlåtit henne. Flickan själv har glömt allt som hänt henne under de åren.

Via Stockholm kom Hilda till Skåne. Först till karantän på ett mottagningshem i Knästorp nära Lund. Hemmet låg bredvid en kyrkogård. Hon var rädd för att bo så nära de döda.

Trots att hon var i stort behov av sjukvård själv fick hon genast börja arbeta. Hon skulle ta hand om en liten baby, byta blöjor, tvätta och mata lilla Lydia. Dessutom skulle hon varje dag städa vindsutrymmen och eftersom hon var flitig och duktig fick hon hjälpa till i köket med att skala potatis och ta hand om disken.

Arbete, arbete

På mottagningshemmet fanns sjuksköterskan Svea som var mycket snäll och gav Hilda sidenband i olika färger och gav Hilda sidenband i olika färger och gav Hilda sidenband i olika färger att ha i håret. Det kommer hon ihåg. Blått på en måndag, rött på en tisdag o s v.

En dag frågade Svea om Hilda skulle vilja komma till en familj. Hilda kunde inte svenska men kände till ordet familj, det hade hon hört tyskarna använda. Hon nickade till svar och så en dag kom en man i en bil och hämtade henne.

Som avskedspresent fick hon ett par tjockbottnade skor och en gul jacka. Det enda hon ägde för övrigt var en röd klänning; alla hennes egna kläder hade bränts tidigare.

På det nya hemmet i Uppåkra väntade kaffe med dopp. När kaffet var urdrucket efter 15 minuter började arbetet genast. Och så skulle det bli under många år.

Gerda och Ove Björk hade tre växthus, och senare byggdes tre till.

Längre dagar

Hilda skulle upp klockan sex på morgonen. Hon skulle bära matvaror från källaren, koka gröt och kaffe och bjuda familjen på frukost. Sedan skulle hon diska och städa undan, mata hunden, grisen, hönsen, kaninerna, katterna, och handla i närbutiken det som fattades för dagen. Sedan skulle hon vara i växthuset halv nio. Kom hon lite för sent kom husfolket och frågade varför hon sölade.

Hon odlade och drev plantorna, rensade ogräs, tvättade krukorna i stora vattentunnor, lyfte dem upp och ner tills händerna blev uttorkade och såriga, men fick ingen salva att smörja dem med. När kroppen värkte av allt hårt arbete fick hon aspirin och vila tio minuter och sedan gå tillbaka till arbetet. Inte ens

forts på nästa sida →

– Jag fick aldrig någon barndom

Hilda Mäkimartti har mest bittra minnen från sin krigsbarnstid i Sverige.

forts från förra sidan

gummistövlar ägde hon utan fick gå i trätofflor i den leriga marken. Hon tror att grunden till hennes reumatism lades under de åren. Arbetsdagen var slut först kl 19.

Prästen behövde hjälp

Prästen som bodde i grannskapet behövde hjälp i hushållet och eftersom Hilda var så duktig lovade Björks att Hilda skulle kunna komma och hjälpa även dem, så hon skurade golven, skakade och bytte sängkläder och städade vinden. Disken skötte prästfrun.

Hilda hade inte ett eget rum hos Björks utan fick sova på soffan i vardagsrummet. Där sov husbonden middag på dagarna. På sommaren fick Hilda bo på den öppna vinden, i ett litet torftigt möblerat rum med en säng, ett litet bord och en byrå. Efter arbetsdagen var hon i regel så trött att hon genast somnade och låg i samma ställning hela natten, inte ens lakanen var skrynkliga.

Vad får du i lön?

Grannarna frågade om vad hon fick i lön.

– Lön? Inte får jag lön, jag är ju ett finskt krigsbarn, svarade Hilda.

Men på lördagarna då Gerda åkte till Malmö för att handla och Hilda skötte

allt ensam, då fick hon två kronor av husbonden.

Ofta grät hon i sin förtvivlan och längtan efter föräldrarna och syskonen, men ville ändå stanna kvar i Sverige. Hon ville inte åka hem för att vara till last för sin familj, hon visste inte ens om de levde. Försökte vara ödmjuk och till lags för att inte skickas tillbaka.

Nu spricker behärskningen och ögonen fylls med tårar.

Inga kamrater

Hon hade inga kamrater eller vänner. Till gården kom ytterligare ett krigsbarn, men han var alltid tyst, sade inte ett ord till Hilda som fortfarande undrar varför aldrig någon kom och frågade hur hon hade det, hur hon mädde.

När hon var femton år borde hon ha konfirmerats, men det var svårt att få ledigt för konfirmationsundervisning, så först som 16-åring fick hon gå fram. Andra flickor pratade vitt och brett vilka kläder de skulle ha och att de skulle permanenta sig. Det ville Hilda också, men Gerda tyckte att det skulle räcka om hon borstade Hildas hår så att det skulle blänka vackert. Och så fick det bli.

Konfirmationsdagen kom och folk samlades i kyrkan. Hilda såg Gerda och Ove sitta i en av bänkarna. De var djupt rörda och Hilda var söt, klädd i en vacker

vit klänning och med glänsande hår.

Nytt slaveri – hemma

Så en dag 1946 fick Björks information om att de finska krigsbarnen skulle skickas hem. Nu var också Hilda mogen för att återvända. Hon förstod att hon inte skulle ha någon framtid hos Björks. Hon behövde få lön.

Hon återvände hem till Liedakkala och hamnade i ett nytt slaveri. Nu ville föräldrarna att hon skulle sköta gården utan lön. Hon var 17 år, träffade en man och ville gifta sig.

Eftersom hon var omyndig måste hon få lov av föräldrarna, som till slut gav sitt samtycke. Men på ett villkor: att hon skulle stanna och sköta gården, utan lön, tills hon var 21 år.

Det gjorde hon, skötte hemmet och ladugården, mjölkade kor, klippte fåren, kardade, spann, stickade, vävde och högg och bar ved. Mannen fortsatte sina tekniska studier i Björneborg och Hilda fick barn, tre pojkar. Hon stannade hemma och de enda pengar hon fick var barnbidragen.

Skilsmässa

Äktenskapet blev olyckligt, mannen drack och var våldsam så allt slutade med en skilsmässa. Hilda berättade aldrig för någon hur hon hade det.

Nu har Hilda bott i Kemi i en hemtrevlig lägenhet över tjugio år. Hennes reumatism har blivit värre trots många operationer. Men hon trivs med sitt liv och har en varm relation till sönerna och deras familjer.

En gång, efter 36 år, då Gerda Björk fyllde 90 år, åkte hon tillbaka till Skåne och blev varmt mottagen med kameror och blommor. Hon har fått brev och kort från Gerda som börjat med ”Kära Hilda” och undertecknat ”Din svenska mamma”.

Kontakt

Deras son som adopterade ett finskt krigsbarn har även besökt henne i Finland och de har fortfarande kontakt med varandra.

Hilda sammanfattar stillsamt sitt liv:
– Jag fick aldrig någon barndom, men när jag hade det som allra svårast bad jag Gud hjälpa mig, och jag tror att han trots allt har hjälpt mig.

Text och bilder: Irja Olsson.

Motstridiga resultat bland forskarna

Hjärtlig stämning och positiv anda präglade krigsbarnsdagarna i Tammerfors i september.

Jag var mest nyfiken på seminariet och vilka resultat forskarna redovisade.

Det visade sig att **Nina Santavirtas** och **Katri Räikkönens** resultat var delvis motstridiga. Medan Santavirta inte funnit några markanta skillnader mellan krigsbarn och icke-krigsbarn kunde Räikkönen redovisa klart sämre hälsoläge bland krigsbarnen.

Skillnaden kan bero på metodiken: Santavirta har undersökt enbart krigsbarn, Räikkönen hade tillgång till alla medicinska uppgifter om flera årskullar barn i Helsingfors.

75 procent av Santavirtas respondenter tänker med tacksamhet på krigsbarnstiden. Men betänkligt är att samtidigt ser tio procent på den tiden med bitterhet, och sju procent rentav med hat.

I reda siffror innebär det närmare 12 000 bittra eller hatiska barn. Kan man

då tycka att operationen var lyckad?

Pertti Kavén påvisade de dolda sambanden mellan storpolitiska och humanitära överväganden i krigsbarnsverksamheten. Vi var små pjäser i ett mycket större spel, och det känns på något sätt som om man blivit utnyttjad.

Hur många blev kvar?

Det ligger mycket i uttrycket att krigsbarnen fungerade som ”små ambasadörer”.

Kavén har också reviderat antalet barn som blev kvar i Sverige: cirka 7 500 totalt, vilket är ungefär samma siffra som docent **Eric de Geer** i Uppsala kom fram till för över 30 år sedan. Men då har man nog inte räknat in alla dem som återvände till Sverige redan på 1940-talet?

Ortsidentitet

Jag är glad att jag fick behålla min ortskänsla, att jag inte drabbades av ortlöshet, som **Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen** beskrev så intresseväckande.

Under hela min krigsbarnstid i

Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen har forskat om krigsbarns orsidentitet.

Sverige kände jag mig i grunden främmande, kände hela tiden ett sug att få komma hem. Det förklarar den våldsamma känsla av lycka, eufori, som drabbar mig var gång jag svänger in från Riksväg 8 mot Kuivalahti. Det var där jag klev på bussen till Åbo första gången, och det känns som om cirkeln sluts. Jag måste riktigt anstränga mig att lyfta på högerfoten för att inte köra av vägen.

Vi blev väl mottagna av Tammerfors stad i Rådhuset, vi fick göra en båtutflykt till Nokia på Näsijärvi, och vi avnjöt en festmiddag på restaurang Hämeensilta, det enda stället i stan som kunde ta emot en så här stor skara, över 200 gäster. Det blev ändå trångt och maten hann kallna innan alla fått något på tallriken.

Uppvaktingarna till Centralförbundet och Birkalandsföreningen avlöste varandra, men innehållet i talen drunknade i det allmänna sorlet.

Söndagens jubileumsfest hade en klar höjdpunkt: ett fantastiskt pianosolo av **Maria Suokas** som framförde ett svårt stycke av Liszt.

Värdföreningens ordförande **Raija Rikkonen** talade, och **Taisto Vihavainen** gav en resumé över förbundets tioåriga verksamhet. Landshövding **Anneli Taina** hade chansen att säga vad hon tyckte om verksamheten, då och nu, men tog den inte.

Leila Ulvemo framförde med en god portion humor en personlig avskedshälsning, och **Pirkko Ahlin** tackade å Riksförbundets vägnar. Hon hade fun-

Uppvakting vid festmiddagen. Brita Stenius-Aarniala lyfter tavlan hon fick av Laila Rydzén, Sydsverige, (målad av hennes fosterfar Folke Sinclair), medan Raija Rikkonen väntar på sin tur. T v Pentti Suokas, Tammerfors, t h Jean Cronstedt, ordf. i Sydsverige.

forts på nästa sida —>

Pjäsen ”I krigets skugga” turnerar nästa år

Teaterföreställningen ”*I krigets skugga*” kommer att leva vidare under nästa år. **Kerstin Hultin**, som skrivit pjäsen, har fått en förfrågan av skolan i Sundsvall som under ”märkesåret Finland” arbetar med olika teman, t ex året 1809 och immigrationen av finländare.

– Därför har vi beslutat att jobba om föreställningen till en enaktare på 60 minuter med tre skådespelare och köra en turné till intressenter på mindre scener, berättar Kerstin Hultin.

Målgruppen är närmast högstadiet/gymnasiet.

– Vi vill gärna ha ett samtal med publiken efteråt där åskådarna kan lätta sina hjärtan.

– Under förra föreställningsperioden i somras (i Galtströms bruk och Härnösand) fick jag flera förfrågningar från representanter från finska krigsbarnsföreningar om vi var intresserade att spela föreställningen i Västerbotten, Dalarna och Värmland. Eftersom det nu blir

en turné finns möjligheten att boka in föreställningen.

Priset kommer att ligga på 8000 kr för en föreställning plus resa och logi (vid behov). För arrangören kräver denna summa ett publikantal på 100 personer och med ett biljettpris på ca 100 kr. Ej inräknat lokalhyra. Utrymmet som krävs för att spela föreställningen är ett golv på 5 meter X 3 meter. Ev. behov av ljus och ljud beror helt på lokalen.

– Vi spelar gärna föreställningen på dagtid.

Intresserad? Ring Kerstin Hultin, tel. 060-123826, 070-3756805 E-post: kerstin.hultin@gmail.com

Dokumentären i TV till jul!

Hälsingegruppens resa i fjol till hembygderna följdes, som tidigare nämnts, av ett TV-team.

Det har resulterat i en 90 minuter lång film. Den visas på bästa sändningstid söndag 28 december i TV 2, med början kl 21.15.

Titeln är ”Med adresslapp om halsen”. Ansvarig är **Ylva Hemstad**, fotograf var **Sven-Åke Visén**.

Ladda videon!

Filmen förhandsvisas på Finlandsinstitutet i Stockholm, Snickarbacken 4, måndag 8 december kl 18.

Bedragaren visas i TV

Håll utkik i TV:s programtablåer efter jul. För det är meningen att filmen *Bedragaren* ska visas i TV 2 framöver.

Det är en osannolik historia om en ungersk storskojare som lurat till sig miljontals kronor runt om i världen. Han har varit diamanthandlare i Israel, ortodox jude, ungersk landslagstränare i simning – fast han inte kunde simma – och det äventyret slutade med att han

Tapanis bok är ett unikt tidsdokument

Tapani Rossi är ett av de krigsbarn som stannade i Sverige efter krigsbarnstiden. Uppgiften om att finska barn hade bott på barnhem blev en överraskning som inspirerade honom att börja forska i saken.

Rossi har gjort ett veritabelt mullvadsarbete med att få fram uppgifterna om hundratals barnhem för finska barn.

Efter en informativ översikt över barntransporterna följer en systematisk översikt över barnhemmen.

Författaren lyckas undvika ett alltför katalogliknande intryck genom att inkludera intressanta detaljer och autentiska rapporter.

Språket är lättläst och levandegör historien på ett intressant sätt.

Många krigsbarn kan i Tapani Rossis bok få ovärderlig hjälp med att fylla ut sina minnesluckor, de ”svarta hålen”.

Boken utgör även ett unikt tidsdokument om rådande principer när det gäller barnpsykologi, medicin, och det svenska och finska samhällets struktur och anpassningsförmåga.

Läsaren inser omfattningen av den svenska insatsen under Finlands krig just på detta område: omhändertagandet av barnen.

Jag kan endast gratulera författaren till att ha åstadkommit en bok som så uppfyller ett behov.

Brita Stenius-Aarniala

Tapani Rossi: *Räddade till livet.* Eget förlag. 2008.

Motstridiga...

forts från förra sidan

nit en förklaring till ordet ”sisu”: en enveten energi, uthållighet, kampanda med inslag av ilska!

Kanske var detta det sista ”stora” evenemanget i sitt slag. **Brita Stenius-Aarniala** antydde i sitt avslutningstal möjligheten att våra föreningar kan komma att slås ihop med t ex de krigsfaderlösa organisation och andra till en förening, exempelvis kallad ”Krigets barn”.

För vi blir inte yngre, och det ser inte ut som att våra barn är särskilt intresserade av vår verksamhet, men kanske våra barnbarn?

Ett hjärtligt tack till organisatörerna! Egentligen är det en bedrift att evenemanget kunde genomföras så bra: tre av huvudpersonerna var tidvis uträknade: **Arvo Käppi** hade drabbats av en blodpropp, Raija Rikkonen hade brutit ett ben (gipset togs i augusti) och Brita Stenius-Aarniala råkade ut för ett smärtsamt revbensbrott under sommaren.

Text och bilder: Kai Rosnell

Kåseberga och Ales stenar

En gråmulen morgon i början av september var vi några tappra medlemmar i Göteborgsföreningen som samlades för resan till Kåseberga och Ales Stenar.

Efter paus på Hallandsåsen fortsatte vi till vårt mål. Kåseberga mötte oss med sol från klarblå himmel och frisk vind. Vi knallade uppför branten och väl uppe var utsikten FANTASTISK.

Himmel och hav möttes, vågorna var stora och bröts till bränningar när de mötte vågbrytarna. Några kor gick och betade i lugn och ro på ängarna.

Ales stenar var mäktiga och stora. Är det en skeppssättning från vikingatiden eller var det en kultplats? Hur har de fått upp dessa stora stenblock? Vi kände oss ganska små.

Färden fortsatte utmed kusten till Löderups strandbad där vi åt lunch. Vi tog en promenad ner till stranden, som var **Kielo Bengtssons** badstrand under hennes krigsbarnstid i Hannas. Där hade havet gått hårt åt sandstranden. Kvar fanns bara några meter av den förr så stora sandstranden.

Färden fortsattes förbi Hannas 1100-talskyrka, och skolan där Kielo gått några år på 1940-talet. I Kielos krigsbarnshem blev vi mottagna med skånskt kaffebord av Kielos "svenska syster".

Vi fortsatte utmed havet förbi Simrishamn, Kivik, Brösarp med sina vackra backar och Kristianstad. I Hässleholm stannade **Hilkka Engström** kvar för att träffa sina "svenska släktingar".

Sent på kvällen kom vi hem igen, alldeles uppfyllda av en underbar utflykt som sent skall glömmas.

Ritva Garre

Över 70 på Ålagille

För andra gången i år passerade antalet anmälda deltagare i ett SFK-möte den magiska 70-gränsen. Det skedde vid Ålagillet 14 oktober i Skillinge.

Tillsammans med oss andra lät sig tre nya medlemmar och fyra långväga gäster väl smaka av den rökta, stekta och kokta ålen följt av lika genuint skånsk "äbblekaga".

För det lyckade arrangemanget avtackades Leena Strömberg och Hans Jönsson med en stor blombukett och varma applåder.

Jean Cronstedt

Återvändarträff i Hofors nästa höst

Var finns alla krigsbarn från Kemi som kom till Hofors 1944?

Det frågar man sig i Hofors, där Gävle-Dala-föreningens Hoforsgrupp planerar en återvändarträff hösten 2009.

Den 22 oktober 1944 kom 222 barn från Kemi och byarna runt staden till Hofors. Barnen var i åldrarna 2-15 år och placerades först i karantän på de två gamla Värna-skolorna.

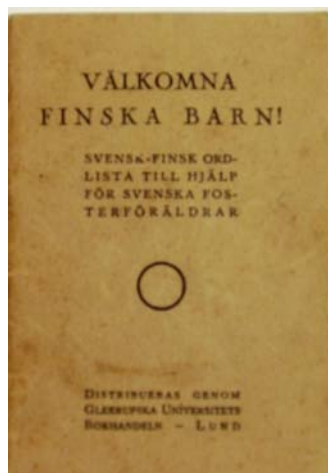
En del av barnen kunde efter ett par veckor placeras i familjer, men en stor del flyttades till barnhem runt om i Gäv-

leborgs län. Det fanns minst 37 barnhem i länet, enligt Tapani Rossis forskning.

Nästa år har det gått 65 år sedan barnen kom till Hofors. Många av dem bor kvar på orten, och dit vill man i september nästa år samla de andra också.

Närmare upplysningar ger **Jouko Rajaniemi**: 0290-24917, mobil 070-2095653, e-post

jouko.rajanemi@telia.com och i Finland **Arja Kerttula**, tel +358-50-3786634, e-post arja.kerttula@hotmail.com

Ett loppisfynd

Under fotoutställningen i Höör kom en av mina vänner i Museiföreningen och gav mig en liten parlör, gjord enkom för fosterföräldrar till finska barn.

Hon hade för flera år sedan hittat den i en pryllåda, som hon köpt på loppis.

Den är tryckt i Lund 1942. Det saknas uppgifter om antal ex. eller hur den distribuerades.

Den är liten, 8x11 cm, och innehåller 28 sidor med vardagsfraser och ett antal glosor.

Tapani Rossi

In memoriam

Paavo Honkanen

Med värme minns vi vår medlem, vårt krigsbarn i föreningen, **Paavo Honkanen**.

Du hade alltid så många förslag vare sig det gällde stipendier/fonder att söka eller resor att göra. Du höll dig alltid uppdaterad med vad som var på gång.

Vid mitt sista telefonsamtal med dig lät du så svag och trött, men det ville du inte bekräfta: Nej, sade du, snart var du på benen igen och vi skulle inte oroa oss.

Sådan person var du – alltid mån om andra. Vi tror att Sankte Pär tog emot dig i porten och önskade dig god vila och berömde dig för din möda under din jordevandring. De har nog trevligt i himlen med tangokungen och storfiskaren Paavo!

Doris Emanuelsson

Kerttu Andersson

Kerttu Andersson, född 7 nov 1935, dog plötsligt 18 september hemma i Lidköping. Hon föll ihop på gatan och fördes i ambulans till sjukhus där man inte kunde rädda hennes liv.

Hon kom som krigsbarn från Iisalmi till Fjälkinge i Skåne och blev kvar i Sverige.

I nummer 4-2004 av denna tidning berättade hon om sin tid som krigsbarn.

Hon var en positiv och glad människa med humor, mycket uppskattad i vänkretsen.

Hon sörjs närmast av tre söner i Sverige och en dotter i Tyskland.

K. R.

På gång i lokalföreningarna

Gävle-Dala

Gävle-Sandviken-grupperna inbjuder till **Julträff** söndagen den 7 december klockan 12.00-16.00 i Forsbacka, Kappellet, Strandgatan 5. Vi bjuder på julgröt med skinksmörgåsar, kaffe, lussekatter och pepparkakor. Pris 40 kr. Julsånger, lotterier och julklappsbyten (30-40 kr). Anmälan till: Paavo Asikainen tel. 026-197250 eller Ritva Nordin tel. 026/614109.

Hoforsgruppen träffas sista onsdagen varje månad. Se också artikel om Återvändarträff på föregående sida.

Gästrikegruppen fortsätter att träffas andra tisdagen varje månad kl.13.00 på Studieförbundet, Norra Köpmansgatan 12 A, Gävle.

Vårens mötesdagar är 13 januari, 10 februari, 10 mars, 14 april, 12 maj, 9 juni.

Har du frågor, ring Eva Andersson 026-19 54 17.

Göteborg

Onsdag 3 dec kl 15. **Julfest** i Brf Alberts lokal, Ö Skansg. 8.

Vårens program inte klart.

Mellansverige

Tisdag 17 februari: Bibliotekskväll med finska krigsbarn, Stadsbiblioteket Karlstad, kl 19.

Årsmöte 28mars, PRO-gården Norrstrand, Karlstad, kl 14.

Stockholm

Medlemsmöten i regel första måndagen i månaden i Alviks Medborgarhus,

Nockebysalen (obs! ny lokal!). Anmäl tre dagar före till Hillevi Näsström, tel 08-58017823, Soili Andersson, tel 08-822242, eller Anneli Lithovius, tel 08-655 43 93.

16 dec kl 13: Julfest, 120 kr, med trubaduren Per Sörman.

12 jan 2009: Vårsamling. Egen matsäck.

2 febr: Ordet är fritt. Ostbricka 70 kr.

2 mars: Årsmöte. Motioner senast 9 februari. Kaffe och bulle. 6 april: Storlotteri. Rostbiff, potatis.

4 maj: Vårfest. Landgång och tårta, underhållning, 120 kr.

Sydsverige

Julfest fredag 5 dec på restaurang Kockans Hörna, Hedvägen 111, Trelleborg. Mingling från 14. Julbordet står färdigdukat kl 15. Dessutom musik, lotteri och trivsamt samvaro.

Årsmöte i mars. Plats och tid har inte fastställts.

Stockholm byter lokal

Stockholmsföreningen har tvingats byta lokal för sina träffar. I över tio år har man hållit till i Kristinehovs malmgård, men nu har föreningen som drivit den gått i konkurs.

Styrelsen har funnit en annan lokal: **Alviks Medborgarhus**, Nockebysalen. Adressen är Gustavlundsvägen 168 A, 2 tr (förbi Tvärbanan, sedan till höger).

Till våren flyttas träffarna till första måndagen i varje månad. Dock blir julfesten tisdagen den 16 december kl 13, men i de nya lokalerna i Alvik

Blev du adopterad?

Många av oss krigsbarn blev adopterade i Sverige (och Danmark).

Du som blev adopterad här – har du lust att skriva ner din berättelse?

Föreningen Adoptivfamiljer rf (www.adoptioerperheet.fi) förbereder en artikelserie till sin tidning (med namnet **Adoptioerperheet**) och efterlyser berättelser från finska krigsbarn som adopterats här.

– Historien kan vara precis som man själv vill berätta den, och man får vara anonym, säger styrelseordföranden **Hannele Lindell**.

– Man kan t ex berätta vad man kom-

mer ihåg från början, om de nya föräldrarna var väl förberedda på att ta emot ett barn som hade upplevt en svår separation, och om man senare har varit i kontakt med sin finska familj.

Föreningen kan inte betala något honorar för artiklarna, som bör vara föreningen tillhanda senast i mars 2009.

Vill du skriva så hör av dig till MN:s redaktion, eller direkt till Hannele Lindell, Hopearinne 1 C 27, FI-024 10 Kirkkonummi, Finland. Hon har e-postadress: hanelle1975a@gmail.com och telefon. +358 40 580 0207. *K.R.*

Riksmötet 2009 blir kryssning

Riksmötet 2009 kommer att äga rum 18-20 maj 2009 ombord på Tallink Silja Lines Symphony.

Preliminär planering: 18 maj, en måndag, inleds med guidad visning av Stockholms stadshus, lunch och buss till båten. I Helsingfors på tisdagen planeras vissa aktiviteter. Under återresan till Stockholm tisdag eftermiddag hålls RFK:s årsmöte.

Åter i Stockholm onsdag morgon 9.30.

Mer info i nästa MN samt på RFK:s hemsida.

Ska du flytta? Meddela ny adress!

Det händer efter varje gång tidningen kommit ut att ett antal exemplar kommer i retur.

Orsaken kan vara att ”adressaten har flyttat, eftersändning upphört”, eller ett litet fel i adressen, en siffra fel i gatunumret till exempel.

På den tiden när jag jobbade extra på Posten satte man en ära i att leverera försändelser till rätt adressat trots brister i adresseringen.

Jag har t ex fått post adresserat till ”Rosnell, Sverige”!

Nu är det tydligen andra tider. Posten anstränger sig inte längre. Eller om de vill uppfostra oss till att vara noggranna med adresserna.

Därför: kontrollera att adressen är korrekt. Annars meddela mig.

Kai Rosnell

Hemsidor

Riksförbundets hemsida har adressen www.krigsbarn.se – där finns även länkar till andra webbplatser.

Centraförbundet i Finland har en proffsig och välkött hemsida med adressen www.sotalapset.fi som är väl värd att besöka, bl a med engagerad debatt.

Där finns även sidor på svenska.

Debattera mera!!!

Porto
betalt

*Avs: RFK
c/o Kai Rosnell
Kölångsvägen 10
741 42 Knivsta*

B-POST

Skrev ner sina känslor Det blev en sång

Ännu en krigsbarnssång har nu getts ut på CD. Texten är skriven av **Erik Wallinus Rinne**, musiken av sonen **Karri** som också spelar och sjunger.

Hur kom du på den här dikten?

– Jag skrev den för länge sen. Jag bara skrev ner mina känslor. Jag hade ju ständigt frågat varför, varför, varför? Så skrev min son Karri en melodi som dikten passade till och det blev en sång.

Sönerna Karri och **Tommi** har producerat skivan. Texten finns även på finska och engelska.

Erik Rinne var två år när han skickades som krigsbarn från Pispala i Tammerfors till Danmark.

– Jag kom till **Kristin** och **Hans Rehne** som hade bondgård på Langeland. De blev min mor och far, berättar Erik.

Efter fem år kallades han hem igen – skolan väntade.

– Det var inte så roligt att komma hem. Det var en katastrof. Jag kände inte igen min mamma, jag kunde inte språket. I skolan satt jag bara och försökte lyssna, fick gå om första klass.

Men Erik var bra på sång. Tio år gammal blev han solo-sångare i pojkggruppen **Pikku Huolettomat** som blev finska mästare i den nationella kulturtävlingen 1954. Han har senare uppträtt med bl a **Tapio Rautavaara** och **Tauno Palo**.

1968 flyttade han till Sverige för att söka jobb. Parallellt med arbete som bl a takläggare började han måla och har haft flera utställningar.

När han skadat ryggen (genom att lyfta asfaltgrytor) konstruerade han den ryggavlastande stolen **Ergositter** som fått stor uppmärksamhet.

Erik gifte sig med **Leila Wallinus**, och de beslöt sig för att ta det gamla prästnamnet från 1400-talet, Leila är nionde generationen.

Kai Rosnell

PS. Skivan finns till försäljning hos krigsbarnsföreningarna.

Bröderna Karri och Tommi är inte tvillingar.

Erik Wallinus Rinne.

Foto: Kai Rosnell

Över mörka vatten

Jag minns det ännu som igår, där fanns ett litet barn, som skulle ut och resa, fast utan mor och far. Med en lapp runt halsen, i något slitna skor och den enda tröst som fanns, den gav nallen Lillebror.

Långt bortom havet resan stod, fast mot okänd mark där mötte han en främling, ja allt var obekant. sent om natten föll en tår, han sakna far och mor. men den enda tröst som fanns, den gav nallen Lillebror.

Ref.

Över mörka vatten, seglade försvann nära hundratusen barn från fadersland.

Med freden kom ett brev tillslut och hemåt resan bar där kände han nu ej igen sin egen mor och far sent om natten föll en tår, han minns det som igår att den enda tröst som fanns, den gav nallen Lillebror.

Ref.

Över mörka vatten, seglade försvann nära hundratusen barn från fadersland.

Över mörka vatten man undrar hur man kan sända flera tusen barn, bort från fadersland...

...Över mörka vatten, från en moders famn.

*Text: Erik Wallinus-Rinne
Musik: Karri Wallinus-Rinne*